

SMS-sporočila kot sestavni del vsakdanje komunikacije med mladimi

Zdenka Sušec Lušnic, profesorica slovenščine in družboslovja,
Šolski center Ravne, Srednja šola Ravne

Razvoj informacijsko-komunikacijske tehnologije je povezan z mnogimi protislovji. Daje nam več svobode, a hkrati povzroča nove odvisnosti, nudi nadzor, vendar povzroča tudi zmedo, ustvarja več časa, a hkrati ga vse bolj jemlje ... Tudi mobilni telefon spada v to kategorijo tehnologije in veliko prispeva k spremembam obnašanja in navad. Med najstniki je ta pripomoček postal nujen in skoraj naraven element njihovega vsakdanjega življenja. Uporaba klicanja, igranja iger, uporaba tekstovnega sporočanja oz. pošiljanja SMS-sporočil in še kaj so danes pomembne sestavine v najstniški mobilni kulturi.

UVOD

Mobilna tehnologija se z izjemno hitrostjo razvija vse od 80-ih let naprej, v zadnjih nekaj letih pa je tako v svetu kot pri nas doživela pravo ekspanzijo. V Sloveniji se je mobilna telefonija močno razširila, število uporabnikov je od leta 1998 močno naraščalo vse do leta 2004, ko trg mobilne tehnologije postane zasičen, saj ima mobilni telefon že skoraj vsak posameznik oz. po podatkih raziskave RIS skoraj 90 % uporabnikov v starosti od 10 do 75 let (Vehovar in Lavtar 2005).

Mobilni telefoni so postali intimno povezani s posameznikovo identiteto, saj se ljudje zelo zanašajo na njih, vidijo jih kot nepogrešljiv pripomoček, kot del njih samih. Mobilni telefon je vpet v družbo in postaja del kulture modernih družb. Brez te naprave se ljudje počutimo, kot da bi ostali brez desne roke. Do sedaj še noben drug medij ni bil tako osebno. Postal je potreba, del naših teles in zato del nas samih.

Tudi med najstniki, zlasti šolarji, je mobilni telefon postal nepogrešljiv pripomoček njihovega življenja. Uporabljajo ga predvsem za organizacijo vsakdanjega življenja, za vzdrževanje družbenih vezi in tudi za komunikacijo z družino, ki omogoča takojšen stik s članom družine. Najbolj običajni tovrstni pogovor je dogovarjanje o pristočasnih aktivnostih ter pogajanje o uri, do katere lahko ostanejo zunaj. Starši so namreč ugotovili, da lahko preko mobilnega telefona dobro in uspešno nadzorujejo svoje otroke in da v bistvu lahko kadarkoli preverijo, kaj počne njihov otrok. Prav tako je mobilni telefon postal pomemben element pri oblikovanju prvih ljubezenskih vezi, saj najstniki sprejemajo tekstovno sporočilo za odličnega komunikacijskega posrednika med mladimi zaljubljenici (Oksman in Rautiainen 2002).

KRATKA TELEFONSKA SPOROČILA

Ker je mobilni telefon priročen in prenosljiv, omogoča zasebno komunikacijo v javnosti oz. na javnih prostorih. Kratka sporočila so ena od oblik tovrstne komunikacije in se pošiljajo v zelo različnih situacijah, na primer ob klepetu s prijatelji na kavi, na avtobusu, v čakalnici pri zdravniku ... Večinoma so prejemniki kratkih sporočil izbrani posamezniki, vsebina pa je pretežno namenjena njim. Obstajajo pa tudi primeri, ko lahko vsebina kratkega sporočila postane javna za določeno skupino ljudi, na primer kadar v večji družbi pošiljamo sporočilo izbranemu posamezniku in se o sporočilu tudi pogovarjamo. Pri takšni komunikaciji so meje med javnostjo in zasebnostjo drugačne ali celo zabrisane.

Jezik kratkih telefonskih sporočil je oblika komunikacije, ki je prilagojena prostorskim omejitvam mobilnega telefona oziroma znakom, ki so na voljo v pomnilniku telefona. Prvo kratko sporočilo po mobilnem telefonu je bilo po podatkih največjega mobilnega operaterja v Sloveniji poslano v devetdesetih letih 20. stoletja.

Glavna dejavnika, ki vplivata na jezikovno podobo, sta torej prostorska omejitev SMS-ov in individualnost vsakega pišočega posameznika. To se na jeziku kaže tako, da se v kratkih sporočilih pojavlja precej kratic. Uporabljajo se tako slovenske, kot na primer že dolgo uveljavljeni LP – lep pozdrav, FSM – fajn se mej, RTM – rad/rada te imam, kot angleške, ki izvirajo iz angleških spletnih klepetalnic, na primer WTF – what the fuck (sl. *kaj za vraga*), LOL – laughing out loud (sl. *na glas se smejati*), THX/TNX – thanks (sl. *hvala*). Pogosti so tudi različni načini krajšanja besed. Besede so lahko napisane kot kombinacija črk in števil, na primer ju3 (*jutri*) ali s5 (*spet*). Namesto besed se uporabljajo znaki, tako besedo 'je' zamenjuje = ter besedo 'in' &. Z individualnostjo izražanja pa so povezani različni načini začetkov in koncev sporočil. Nekdo na primer na začetku pozdravi s »čau« in konča z »rtm«, drugi pozdravi s »haj« in konča z »ajt«. Obstajajo tudi različni načini izražanja čustev v kratkih sporočilih, nekateri na primer uporabljajo emotikone, mladi jim rečejo »emojdžiji«, to so smeški, ki so na voljo v mobilnih telefonih, drugi pa čustva izražajo z zapisom besede, kot je »heeeej« (Vir 1).

PROJEKTNI TEDEN NA TEMO SMS-SPOROČIL

Na Srednji šoli Ravne poučujem že šestindvajseto leto in z uporabo mobilnih telefonov se srečujem vsakodnevno. Pred šestindvajsetimi leti, na začetku mojega službovanja, učitelji nismo imeli težav glede uporabe mobilnih telefonov med poukom, ker takrat telefoni še niso bili tako razširjeni

oz. vpeti v naš vsakdan, kot so danes. Mladi danes enostavno ne znajo več živeti brez tega sodobnega pripomočka, pravzaprav se zdi, da so mobilni telefoni popolnoma prevzeli nadzor nad njihovimi življenji. Ker je pri mobilnih telefonih najpogostejša uporaba tekstovnih besedil oz. SMS-sporočil, sem se odločila, da bom v okviru enega od dveh projektnih tednov, ki ju vsako leto že nekaj časa izvajamo na šoli, skupaj s skupino dijakov proučila, kako in koliko dijaki naše šole uporabljajo SMS-sporočila. S projektno skupino smo se poglobili v SMS-jezik in ugotavljali, kakšen vpliv ima ta jezik na pravopisne in slovnične napake pri pisanju raznih besedil, šolskih in domačih nalog oz. pisni komunikaciji nasploh.

Projektne tedni na naši šoli so zelo obogatili šolski koledar in jih dijaki z veseljem pričakujejo ter na njih zavzeto sodelujejo. Na leto imamo torej dva projektne tedna. Zelo pomembno pri tem delu je, da se medpredmetno povezujemo in usklajujemo, zato je treba celoten projekt dobro zasnovati, pri tem pa so pomembne ideje celotnega predmetnega učiteljskega zbora oziroma tistih, ki bodo vodili skupine dijakov pri posamezni temi. Teme so po navadi strokovno vezane glede na smer izobraževanja dijakov, slovenisti pa se vključujemo od samega začetka in dijake učimo, kako se napiše na primer anketa, intervju, poročilo, predstavitev delovnega postopka ipd. Dijaki iščejo sopomenke za nejasne besede, si razložijo pomene tujk in strokovnih izrazov, ki jih srečujejo ob dani temi, iščejo literaturo v knjižnici, izdelujejo plakate in elektronske prosojnice. Ob tem pa jih slovenisti vodimo, da sami popravljajo pravopisne in slovnične napake. Zadnji dan se po navadi pripravimo na govorni nastop, ki je sklepno dejanje vsakega projektne tedna, saj takrat dijaki predstavijo, kaj so delali, doživeli, se novega naučili ... Zaradi medpredmetnega povezovanja so rezultati dela boljši, kakovostnejši, strokovnejši, saj vsak profesor prispeva delček s svojega področja.

Cilj projektne tedna je, da dijaki pri posamezni temi usvojijo kar največ znanja, pridobijo čim več informacij, in sicer na podlagi lastnih izkušenj in timskega dela. Rezultat projektne tedna se pokaže ob predstavitvah na sklepni prireditvi, kjer dijaki svojim sošolcem, profesorjem in drugim navzočim poročajo o svojih izkušnjah ter z njimi delijo nova spoznanja o tem, kar so se novega naučili. Tokratni projektne teden je bil izveden tako, da so sodelovali vsi razredi, ne le tisti, ki se izobražujejo po prenovljenih programih. Ker je bilo zelo veliko projektne skupin, nismo mogli v celoti uresničiti medpredmetnega povezovanja, kot bi ga sicer lahko, če bi bilo skupin manj. Tako se je moja skupina dvanajstih dijakov, računalniških tehnikov, ukvarjala z SMS-jezikom, in ne s svojim strokovnim področjem. Kljub temu so se z veseljem lotili projektne dela, saj jim je bila tema všeč.

SMS-SPOROČILA MED MLADIMI

Prvi dan projektnega tedna smo skupaj z dijaki na spletu poiskali vse razpoložljive informacije o SMS-jeziku, se o tem pogovarjali ter na to temo nato naredili tudi zapiske.

Najprej smo si zapisali, kaj je SMS. Ugotovili smo, da je to dodatna storitev v omrežju GSM, UMTS, ki omogoča sprejemanje, pošiljanje in shranjevanje kratkih tekstovnih sporočil. SMS-i so teksti, ki vsebujejo do največ 160 različnih črk, števil in znakov in se pošiljajo preko SMS-centra za prenašanje sporočil v omrežju GSM/UMTS.

Nato smo zapisali definicijo SMS-sporočil, in sicer, da so to kratka sporočila (ang. *Short Message Service*), ki se pošiljajo prek mobilnih telefonov. Ustvarjalnost v SMS-sporočilih se kaže v uporabi emotikonov (emocija in ikona) [emojdžijev], v nadomestitvi zlogov s števki, v krašjanju besed, v kraticah, v kombiniranju ločil ...

Emotikoni so grafične slike, s katerimi izražamo določena čustva. Z njimi enostavno in hitro razkrijemo svoje počutje. So nekakšno sredstvo mehčanja ali pa prejemnika opozarjajo, da besedila ne sme brati dobesečno. Mladi ta pojem poznajo pod drugimi izrazi: smeško, smajli, mežik ...

Ugotovili smo, da je kar nekaj raziskav že narejenih na to temo, celo dve doktorski nalogi. Dr. Caroline Tagg je raziskovala SMS-sporočila v Veliki Britaniji, v Italiji pa je na to temo doktoriral Francesco Tronci. Oba sta prišla do podobnih ugotovitev. V Sloveniji se s tem ukvarja Urška Jarnovič, raziskovalka na oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete v Ljubljani, ki je objavila že več študij na to temo.

SMS-sporočila so ena od oblik komunikacije. Mlajši dojemajo to komunikacijo kot govorjeno, starejši pa kot pisno. Rečemo lahko, da je to nek nov jezik, kjer je pomembna prostorska omejitev SMS-ov in individualne značilnosti posameznikov, ki jih pišejo. Zaradi tega se v kratkih sporočilih pojavlja veliko kratic, smeški, kombinacija črk in števil, razni znaki ... Pisanje SMS-ov je pravzaprav zelo ustvarjalno in inovativno, saj moramo hitro, z malo besedami veliko povedati. Ljudje v kratkih sporočilih torej težimo h kratkosti in jedrnatosti.

Sicer pa je SMS-jezik zelo živ in se ves čas spreminja. Najdemo veliko tujk, predvsem anglizmov, ter narečnih elementov. Ta oblika komunikacije je prilagojena prostorskim omejitvam mobilnega telefona oziroma znakom, ki so na voljo v pomnilnikih telefona.

Svetovni splet, sleng, vsestransko prodirajoča angleščina ter omejitve na 160 znakov so torej odločno vplivali na nastanek novega koda, to je SMS-jezika.

Anketa

Z dijaki smo sestavili kratko anketo. Razdelili smo jo med dijake naše šole, in sicer stotim dijakom. Nato so dijaki sami analizirali odgovore in prišli do zanimivih ugotovitev.

Sto dijakov Srednje šole Ravne je izpolnilo anketo, pri čemer je bila njihova povprečna starost sedemnajst let. Večina anketiranih, to je 82 %, ima svoj telefon od desetega leta starosti dalje. 10 % anketiranih ga ima od dvanajstega leta, 8 % pa od trinajstega leta starosti naprej. Ugotovili so, da kar 96 % anketiranih uporablja SMS-jezik. Uporabljajo ga predvsem za pošiljanje SMS-sporočil, za poslušanje glasbe, za fotografiranje in igranje igrice. Na vprašanje, če vedo, kaj je to SMS-jezik, jih samo osem od stotih anketiranih ni poznalo pomena tega pojma. Pri vprašanju, koliko SMS-ov pošljejo povprečno na dan, so bili njihovi odgovori dokaj enotni, večina dijakov se zaveda, da jih pošljejo veliko preveč, številka pa pri nekaterih presega tudi preko petdeset sporočil na dan. SMS-sporočila pošiljajo predvsem vrstnikom z namenom obveščanja in klepetanja z njimi.

Najzanimivejši vprašanja sta se dijakom zdeli zadnji dve, kjer so morali napisati oz. narisati ter razložiti, katerih deset smeškov in katerih deset kratic najpogosteje uporabljajo pri svojem vsakodnevem pošiljanju sporočil. Vendar pa niso ostali pri številki deset, temveč so izpostavili nekaj več smeškov oz. kratic, ki jih najpogosteje uporabljajo. Ugotovili so naslednje:

Najpogostejši smeški naših dijakov:	
	smeh do solz
	nasmeh
	pomežik
	kazanje jezika
	jok
	poljubček
	zaskrbljen
	žalost
	jeza
	objem
	slinjenje
	brez ust
	angel (počaščen)
	zlomljeno srce
	»piflarček«
	slabost, bruhanje
	»frajerček«

Najpogostejše kratice naših dijakov:	
RTM	rad te mam
FSM	fajn se mej
LP	lep pozdrav
LY/ILY	ljubim te
BRB	takoj bom nazaj
TYT	vzemi si čas
TNX/TY, NP	hvala, ni problema
WB	dobrodošel nazaj
JU3	jutri
WTF	kaj za vraga
LOL	smeh na ves glas
BVZ/BV	brez veze
BTW	mimogrede
IDK	ne vem
IDC	vseeno mi je
K	okej
OMG	o moj bog
WAYD	kaj delaš

Z dijaki projektne skupine smo se osredotočili tudi na zapisovanje SMS-sporočil med mladimi. Ugotovili smo, da je pravopis v SMS-sporočilih zelo zanemarjen. Dijaki ne pišejo ločil in ne uporabljajo velike začetnice, izjema je le prva beseda, ki se na mobilnih telefonih izpiše sama. Velikokrat izpušča-

jo črke, izpuščajo polglasnik, črko L oziroma črko V zapisujejo s črko U, črke za šumnike Š, Č, Ž zapisujejo kot S, C in Z; torej kot sičnike, saj je takšen zapis hitrejši.

Uporabljajo pogovorni jezik, narečne besede in sleng, kjer je čutiti velik vpliv tujih jezikov, predvsem angleščine, redkeje tudi nemščine. Pri razumevanju kratic je potrebno vsaj minimalno razumevanje angleščine, zato smo se povezali s profesorjem angleščine (medpredmetno povezovanje), da smo razjasnili pomen nekaterih kratic. Nekaj pa je tudi popolnoma slovenskih, na primer LP, RTM, ju3 (jutri) ...

Pričakovala sem, da dijaki uporabljajo veliko kletvic in vulgarnih besed, kar je bilo z anketo tudi potrjeno. Vendar to ni le v SMS-jeziku, temveč je to prav tako težava tudi v vsakdanjem sporazumevanju med dijaki, ki neprimernih besed v komunikaciji sploh ne slišijo več, saj jim to postaja vse bolj vsakdanje.

Ugotovili smo, da obstaja tudi nekaj pozitivnih strani SMS-sporočil. To so mobilnost, hitrost, dosegljivost, ohranjanje stikov ... Nikakor ne moremo mimo tega, da so mladi v pisanju SMS-sporočil zelo ustvarjalni, kar se kaže v uporabi emotikonov, krajšanju besed, tvorjenju kratic, kombiniranju različnih črk in ločil. Ob tem seveda ne smemo pozabiti na negativne strani, ki se močno kažejo v slabi pismenosti pri pouku, v pačenju slovenskega jezika, uporabi neknjižnih izrazov v besedišču, uporabi vulgarizmov, slabi komunikaciji, zasvojenosti s pisanjem sporočil in posledično zaradi vsega tega tudi v manj osebnih odnosih ...

V NADALJEVANJU ...

Drugi dan projektne tedna smo obiskali Koroško osrednjo knjižnico dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem, kjer smo iskali knjige in članke, vendar nismo našli veliko literature na to temo. Podatke smo iskali tudi na internetu in jih primerjali z na-

TMS TEHNIŠKI MUZEJ SLOVENIJE

- ⚙️ DNEVI ZNANOSTI IN TEHNIKE
- ⚙️ DELAVNICE PRILAGOJENE UČNIM NAČRTOM
- ⚙️ PROGRAMI ZA VRTČE, NADARJENE UČENCE IN DIJAKE
- ⚙️ POIZKUSI NIKOLE TESLE IN DEMONSTRACIJE
- ⚙️ TEHNIŠKI, NARAVOSLOVNI IN KULTURNI DNEVI
- ⚙️ DELAVNICE NA VAŠI ŠOLI

Z raznolikimi programi in bogatimi izkušnjami bomo zagotovo popestrili in dopolnili vaše učne ure!

www.tms.si
programi@tms.si

šimi ugotovitvami. Te so bile podobne kot ugotovitve tistih, ki so se s tem že ukvarjali. Pogovarjali smo se o tem, kako SMS-jezik vpliva na pismenost dijakov, kakšne napake se pojavljajo zaradi tega, npr. pri pisanju spisov ter vodenih oz. samostojnih interpretacij. Bili smo si enotni, da dijaki naredijo ogromno napak ravno zaradi vpliva SMS-ov in komunikacije na spletu. Kako preprečiti takšno dogajanje oz. zmanjšati vpliv SMS-jezika na sporazumevanje med mladimi bi mogoče lahko podrobneje raziskali na kakšnem izmed prihodnjih projektih tednov.

Tretji dan smo izdelali elektronske prosojnice in se pripravljali na sklepno predstavitev skupaj z drugimi skupinami, ki so sodelovali na projektne tednu na naši šoli.

Četrty dan smo predstavili našo temo, ki je bila zanimiva tudi za druge dijake, saj jim je ta način komuniciranja blizu. Ko sem se kasneje z nekaterimi dijaki pri pouku pogovarjala o tej tematiki, sem ugotovila, da so začeli o tem razmišljati na drugačen, zrelejši način.

SMS-JEZIK SLABO VPLIVA NA PISMENOST MLADIH

Mislím, da je bila tema, ki smo jo izbrali za projektni teden in jo tudi raziskovali, zelo zanimiva in dijakom precej blizu, saj je ta način sporočanja zelo pogost in zanimiv, zlasti med mladimi.

Mladim so zanimivi emotikoni ali smeški, ki so lahko barvni ali pa sestavljeni iz ločil ali drugih znamenj (novejši mobilni telefoni pa že samodejno iz ločil in znamenj oblikujejo barvne simbole). Z njimi pokažejo svoja čustva, ki jih samo z besedami mogoče težje izrazijo. Njihova uporaba prihrani čas in denar.

Ker se sleng in pogovorni jezik spreminjata, se bo spreminjal tudi jezik v SMS-sporočilih.

Ugotovili smo torej, da SMS-jezik vpliva na čedalje slabšo pismenost dijakov oz. mladostnikov, saj dijaki v SMS-jeziku ne spoštujejo pravil pravopisa in to prenesejo tudi v šolske in domače naloge, v pisna preverjanja oz. ocenjevanja znanja, v vodene in samostojne interpretacije besedil, v zapiske ... Skratka, na vsa področja pisne komunikacije.

ZAKLJUČEK

Projektne tedni na Srednji šoli Ravne so iz leta v leto boljši, zanimivejši, bogatejši, aktivnejši, skratka, postali so nepogrešljiv del šolskega koledarja. Dijaki jih imajo radi, saj jih takšno delo veliko bolj privlači kot klasičen pouk. Tokrat zaradi velikega števila skupin, sodelovali so namreč vsi oddelki naenkrat, ni bilo veliko medpredmetnega povezovanja, ampak smo bolj poglobljeno raziskovali temo s področja slovenščine, to je jezik v SMS-sporočilih. S pomočjo anketiranih dijakov naše šole smo prišli do zanimivih ugotovitev, pravzaprav smo ugotovili podobno kot raziskovalci pred nami, in sicer to, da

SMS-sporočila uporabljajo skoraj vsi, predvsem vrstniki med seboj. Razvili so zanimiv in inovativen jezik, ki vsebuje različne znake, krajšave, kratice, smeške ... Ugotavljali smo prednosti in slabosti te komunikacije in si bili pri tem enotni, da je najbolj negativno to, da neupoštevanje pravopisnih pravil dijaki prenašajo v pisna besedila, vodene interpretacije, v pisna preverjanja in ocenjevanja znanja, itd. Ker je bila omenjena tema dijakom, s katerimi sem delala, zelo všeč, že razmišljam o tem, da bi pri naslednjem projektne tednu ob analizi pisnih izdelkov naših dijakov ugotavljali vpliv SMS-jezika na njihovo pismenost in komunikacijo, ki na škodo dijakov postaja čedalje slabša in skrb vzbujajoča.

Urška Jankovič s Filozofske fakultete v Ljubljani, ki je pred leti opravila raziskavo kratkih telefonskih sporočil, pravi: »Vsak jezik je živ in se vseskozi spreminja, nastajajo nove komunikacijske situacije, ki posamezniku nudijo bogatenje in razvijanje jezikovnih zmožnosti«. (Vir 1)

Strinjam se, da je jezik živ in da se je treba prilagajati tudi drugim načinom izražanja, res je tudi, da SMS-jezik pravzaprav bogati slovenski jezik, vendar pa je pri tem potrebno poudariti tudi drugo plat, in sicer, da se moramo pri uporabi SMS-jezika zavedati meja njegove uporabe in situacij, v katerih njegova uporaba ni primerna oz. ne ustreza danim okoliščinam. Opozarjati na takšne situacije pa je naloga učitelja oziroma učiteljice.

Literatura:

Bahovec, I., Bezić, T., Kranjc, A., Slivar, B. in Zupanc, B. (2007): *Ocenjevanje v novih programih srednjega poklicnega in srednjega strokovnega izobraževanja*. Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje.

Prosnik, V. (2009): Slovenska SMS-sporočila mladih. *Vzgoja in izobraževanje*, XL/2. 52–55.

Oksman, V. in Rautiainen, P. (2002): *I've got my whole life in my hand*. V Azpiroz Villar, E. (2002): *Revista de estudios de juventud*. Madrid, Instituto de la Juventud Redaccion.

Vehovar, V. in Lavtar, D. (2005): *RIS 2004/2005 Mobilna telefonija*. Ljubljana: RIS.

Viri:

Vir 1: *Jezik SMS*. Dostopno na <http://www.rtvslsi.si/turbulenca/pages/page/98>